Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2024/6822

29.11.2024

PRIPOROČILO SVETA

z dne 21. oktobra 2024

o ekonomski, proračunski in strukturni politiki ter politiki zaposlovanja Litve

(C/2024/6822)

SVET EVROPSKE UNIJE –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije ter zlasti člena 121(2) in člena 148(4) Pogodbe,

ob upoštevanju Uredbe (EU) 2024/1263 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2024 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru ter razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1466/97 ([1]) in zlasti člena 3(3) Uredbe,

ob upoštevanju priporočila Evropske komisije,

ob upoštevanju resolucij Evropskega parlamenta,

ob upoštevanju sklepov Evropskega sveta,

ob upoštevanju mnenja Odbora za zaposlovanje,

ob upoštevanju mnenja Ekonomsko-finančnega odbora,

ob upoštevanju mnenja Odbora za socialno zaščito,

ob upoštevanju mnenja Odbora za ekonomsko politiko,

ob upoštevanju naslednjega:

(1) Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta ([2]), s katero je bil vzpostavljen Mehanizem za okrevanje in odpornost (v nadaljnjem besedilu: Mehanizem), je začela veljati 19. februarja 2021. Mehanizem državam članicam zagotavlja finančno podporo za izvajanje reform in naložb s pomočjo fiskalne spodbude, ki jo financira Unija. V skladu s prednostnimi nalogami evropskega semestra za usklajevanje ekonomskih politik Mehanizem pripomore k doseganju gospodarskega in socialnega okrevanja ter izvajanju trajnostnih reform in naložb, predvsem tistih za spodbujanje zelenega in digitalnega prehoda ter krepitev odpornosti gospodarstev držav članic. Poleg tega prispeva h krepitvi javnih financ, spodbujanju rasti in ustvarjanja delovnih mest v srednje- in dolgoročnem obdobju, izboljševanju teritorialne kohezije v Uniji ter podpiranju nadaljnjega izvajanja evropskega stebra socialnih pravic.

(2) Cilj Uredbe (EU) 2023/435 Evropskega parlamenta in Sveta ([3]) (v nadaljnjem besedilu: uredba REPowerEU), ki je bila sprejeta 27. februarja 2023, je čim prej postopno odpraviti odvisnost Unije od uvoza ruskih fosilnih goriv. To bi pripomoglo k doseganju energetske varnosti in diverzifikaciji oskrbe Unije z energijo, hkrati pa povečalo uporabo energije iz obnovljivih virov, zmogljivosti za shranjevanje energije in energetsko učinkovitost. Litva je v svoj nacionalni načrt za okrevanje in odpornost dodala novo poglavje REPowerEU za financiranje ključnih reform in naložb, ki bodo pomagale doseči cilje načrta REPowerEU.

([1]) UL L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.
([2]) Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).
([3]) Uredba (EU) 2023/435 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. februarja 2023 o spremembi Uredbe (EU) 2021/241 glede poglavij REPowerEU v načrtih za okrevanje in odpornost ter spremembi uredb (EU) št. 1303/2013, (EU) 2021/1060 in (EU) 2021/1755 ter Direktive 2003/87/ES (UL L 63, 28.2.2023, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

(3) Komisija je 16. marca 2023 objavila sporočilo z naslovom Dolgoročna konkurenčnost EU: pogled v obdobje po letu 2030, da bi prispevala k odločitvam o politikah in ustvarila okvirne pogoje za povečanje rasti. V sporočilu je opredeljenih devet dejavnikov konkurenčnosti, ki se medsebojno krepijo. Med temi dejavniki se dostop do zasebnega kapitala, raziskave in inovacije, izobraževanje in spretnosti ter delujoč enotni trg poudarjajo kot najpomembnejše prednostne naloge politike za reforme in naložbe za reševanje sedanjih izzivov glede produktivnosti ter za krepitev dolgoročne konkurenčnosti Unije in njenih držav članic. Komisija je 14. februarja 2024 objavila sporočilo z naslovom Letno poročilo o enotnem trgu in konkurenčnosti za leto 2024. V tem sporočilu so podrobno opisane konkurenčne prednosti in izzivi evropskega enotnega trga, pri čemer se spremlja letni razvoj glede na devet dejavnikov konkurenčnosti.

(4) Komisija je 21. novembra 2023 sprejela letni pregled trajnostne rasti za leto 2024, ki zaznamuje začetek evropskega semestra za usklajevanje ekonomskih politik za leto 2024. Evropski svet je 22. marca 2024 potrdil prednostne naloge iz letnega pregleda trajnostne rasti za leto 2024 v zvezi s štirimi razsežnostmi konkurenčne trajnostnosti. Komisija je 21. novembra 2023 na podlagi Uredbe (EU) št. 1176/2011 Evropskega parlamenta in Sveta ([4]) sprejela tudi poročilo o mehanizmu opozarjanja za leto 2024, v katerem Litve ni opredelila kot ene od držav članic, ki so jih morda prizadela neravnotežja ali za katere obstaja tveganje, da bi jih ta prizadela, ter bo zanje treba opraviti poglobljeni pregled. Komisija je istega dne sprejela tudi mnenje o osnutku proračunskega načrta Litve za leto 2024. Sprejela je tudi priporočilo za priporočilo Sveta o ekonomski politiki euroobmočja ter predlog skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2024 z analizo izvajanja smernic za zaposlovanje in načel evropskega stebra socialnih pravic. Svet je priporočilo o ekonomski politiki euroobmočja ([5]) (v nadaljnjem besedilu: priporočilo o euroobmočju za leto 2024) sprejel 12. aprila 2024, skupno poročilo o zaposlovanju pa 11. marca 2024.

(5) 30. aprila 2024 je začel veljati novi okvir ekonomskega upravljanja Unije. Okvir vključuje novo Uredbo (EU) 2024/1263 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru, spremenjeno Uredbo Sveta (ES) št. 1467/97 ([6]) o pospešitvi in razjasnitvi izvajanja postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem in spremenjeno Direktivo Sveta 2011/85/EU ([7]) o zahtevah v zvezi s proračunskimi okviri držav članic. Cilj novega okvira ekonomskega upravljanja je z reformami in naložbami spodbujati zdrave in vzdržne javne finance, trajnostno in vključujočo rast ter odpornost in preprečiti čezmerni javnofinančni primanjkljaj. Novi okvir ekonomskega upravljanja tudi spodbuja nacionalno odgovornost in je usmerjen bolj srednjeročno, hkrati pa je izvrševanje učinkovitejše in doslednejše. Vsaka država članica mora Svetu in Komisiji predložiti nacionalni srednjeročni fiskalno-strukturni načrt. Nacionalni srednjeročni fiskalno-strukturni načrt vsebuje fiskalne, reformne in naložbene zaveze države članice in zajema obdobje štirih ali petih let, odvisno od rednega trajanja zakonodajnega obdobja v zadevni državi članici. Pot gibanja očiščenih odhodkov ([8]) v nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtih mora biti skladna z zahtevami iz Uredbe (EU) 2024/1263, vključno z zahtevami, da se začne dolg sektorja država najpozneje do konca prilagoditvenega obdobja dovolj verjetno zmanjševati ali se še naprej zmanjšuje ali pa ostane na preudarni ravni pod 60 % bruto domačega proizvoda (BDP) ter da se primanjkljaj sektorja država srednjeročno zmanjša pod referenčno vrednost 3 % BDP iz Pogodbe in/ali ohranja pod to vrednostjo. Kadar se država članica zaveže ustreznemu sklopu reform in naložb v skladu z merili iz Uredbe (EU) 2024/1263, se lahko prilagoditveno obdobje podaljša za največ tri leta. V podporo pripravi teh nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtov je Komisija 21. junija 2024 objavila smernice o informacijah, ki jih morajo zagotoviti države članice v svojih nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtih in letnih poročilih o napredku. Komisija je v skladu s členoma 5 in 36 Uredbe (EU) 2024/1263 državam članicam posredovala referenčne smeri in tehnične informacije, kjer je bilo to ustrezno. Države članice morajo svoje srednjeročne fiskalno-strukturne načrte predložiti do 20. septembra 2024, razen če se država članica in Komisija dogovorita o razumnem podaljšanju tega roka. Države

([4]) Uredba (EU) št. 1176/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. novembra 2011 o preprečevanju in odpravljanju makroekonomskih neravnotežij (UL L 306, 23.11.2011, str. 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj).

([5]) Priporočilo Sveta z dne 12. aprila 2024 o ekonomski politiki euroobmočja (UL C, C/2024/2807, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2807/oj).

([6]) Uredba Sveta (ES) št. 1467/97 z dne 7. julija 1997 o pospešitvi in razjasnitvi izvajanja postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem (UL L 209, 2.8.1997, str. 6, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1467/oj).

([7]) Direktiva Sveta 2011/85/EU z dne 8. novembra 2011 o zahtevah v zvezi s proračunskimi okviri držav članic (UL L 306, 23.11.2011, str. 41, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/85/oj).

([8]) Očiščeni odhodki, kot so opredeljeni v členu 2, točka 2, Uredbe (EU) 2024/1263: Očiščeni odhodki pomenijo javnofinančne odhodke brez (i) odhodkov za obresti, (ii) diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, (iii) odhodkov za programe Unije, ki so v celoti izravnani s prihodki iz skladov Unije, (iv) nacionalnih odhodkov za sofinanciranje programov, ki jih financira Unija, (v) cikličnih elementov odhodkov za denarna nadomestila za brezposelnost ter (vi) enkratnih in drugih začasnih ukrepov.

članice lahko v skladu z nacionalnim pravnim okvirom o osnutku svojih srednjeročnih načrtov razpravljajo z nacionalnimi parlamenti, neodvisne fiskalne institucije lahko prosijo, da izdajo mnenje, ter se lahko posvetujejo s socialnimi partnerji in drugimi nacionalnimi deležniki.

(6) Evropski semester za usklajevanje ekonomskih politik se tudi v letu 2024 razvija v skladu z izvajanjem Mehanizma. Za izpolnjevanje prednostnih nalog politik v okviru evropskega semestra je še vedno bistveno, da se v celoti izvajajo načrti za okrevanje in odpornost, saj prispevajo k učinkoviti obravnavi vseh ali znatnega dela izzivov, opredeljenih v zadevnih specifičnih priporočilih za države, izdanih v zadnjih letih. Specifična priporočila za države iz let 2019, 2020, 2022 in 2023 ostajajo enako relevantna tudi za načrte za okrevanje in odpornost, ki so bili dopolnjeni, posodobljeni ali spremenjeni v skladu s členi 14, 18 in 21 Uredbe (EU) 2021/241.

(7) Litva je 14. maja 2021 Komisiji predložila nacionalni načrt za okrevanje in odpornost v skladu s členom 18(1) Uredbe (EU) 2021/241. Komisija je na podlagi člena 19 Uredbe (EU) 2021/241 in v skladu s smernicami za ocenjevanje iz Priloge V k navedeni uredbi ocenila ustreznost, uspešnost, učinkovitost in skladnost načrta za okrevanje in odpornost. Svet je 28. julija 2021 sprejel Izvedbeni sklep o odobritvi ocene načrta za okrevanje in odpornost za Litvo ([9]), ki je bil spremenjen 9. novembra 2023 na podlagi člena 18(2) Uredbe (EU) 2021/241 zaradi posodobitve najvišjega finančnega prispevka za nepovratno finančno podporo in vključitve poglavja REPowerEU ([10]). Izplačilo obrokov je pogojeno s sprejetjem sklepa Komisije v skladu s členom 24(5) Uredbe (EU) 2021/241, ki ugotavlja, da je Litva zadovoljivo izpolnila ustrezne mejnike in cilje, določene v Izvedbenem sklepu Sveta. Predpostavlja se, da so mejniki in cilji zadovoljivo izpolnjeni, če zadevna država članica ni razveljavila ukrepov.

(8) Komisija je 19. junija 2024 objavila poročilo o državi za Litvo za leto 2024. V njem je ocenila napredek Litve pri izvajanju zadevnih specifičnih priporočil za državo, ki jih je Svet sprejel med letoma 2019 in 2023, ter izvajanje načrta za okrevanje in odpornost v Litvi. Na podlagi te analize so bile v poročilu o državi opredeljene vrzeli v zvezi z izzivi, ki jih načrt za okrevanje in odpornost ne obravnava ali jih obravnava le delno, kot tudi novimi in nastajajočimi izzivi. V njem je bil ocenjen tudi napredek Litve pri izvajanju evropskega stebra socialnih pravic, pa tudi pri doseganju krovnih ciljev Unije glede zaposlovanja, spretnosti in zmanjševanja revščine ter ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov.

(9) Na podlagi podatkov, ki jih je potrdil Eurostat, se je primanjkljaj sektorja država Litve povečal z 0,6 % BDP v letu 2022 na 0,8 % v letu 2023, dolg sektorja država pa se je povečal z 38,1 % BDP konec leta 2022 na 38,3 % konec leta 2023.

(10) Svet je 12. julija 2022 Litvi priporočil ([11]), naj ukrepa tako, da v letu 2023 zagotovi, da bo rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov v skladu s splošno nevtralno naravnanostjo fiskalne politike ([12]), ob upoštevanju nadaljnje začasne in ciljno usmerjene podpore gospodinjstvom in podjetjem, ki so najbolj ranljiva za povišanja cen energije, ter ljudem, ki bežijo iz Ukrajine. Litvi je bilo priporočeno, naj bo pripravljena prilagoditi trenutno porabo spreminjajočim se razmeram. Litvi je bilo priporočeno tudi, naj razširi javne naložbe za zeleni in digitalni prehod ter energetsko varnost, ob upoštevanju pobude REPowerEU, med drugim tudi z uporabo Mehanizma in drugih skladov Unije. Po ocenah Komisije je bila fiskalna naravnanost ([13]) v letu 2023 v razmerah visoke inflacije ekspanzivna in je znašala 0,6 % BDP. Rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov (brez diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov) je imela v letu 2023 pretežno nevtralen učinek na fiskalno naravnanost v višini - 0,2 % BDP. To vključuje povečanje stroškov zagotavljanja začasne zaščite razseljenim osebam iz Ukrajine za 0,1 % BDP. Rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov leta 2023 je bila v skladu s priporočilom

([9]) ST 10477/21 INIT; ST 10477/21 ADD 1.

([10]) Izvedbeni sklep Sveta z dne 9. novembra 2023 o spremembi Izvedbenega sklepa z dne 28. julija 2021 o odobritvi ocene načrta za okrevanje in odpornost za Litvo (ST 14637/23 INIT; ST 14637/23 ADD 1).

([11]) Priporočilo Sveta z dne 12. julija 2022 v zvezi z nacionalnim reformnim programom Litve za leto 2022 in mnenje Sveta o programu stabilnosti Litve za leto 2022 (UL C 334, 1.9.2022, str. 120).

([12]) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 je srednjeročna rast potencialnega proizvoda Litve v letu 2023, ki se uporablja za merjenje fiskalne naravnanosti, na podlagi 10-letne povprečne realne stopnje potencialne rasti in deflatorja BDP za leto 2023 nominalno ocenjena na 10,5 %.

([13]) Fiskalna naravnanost je opredeljena kot merilo spremembe osnovnega proračunskega položaja sektorja država na letni ravni. Cilj te naravnanosti je oceniti gospodarsko spodbudo, ki izhaja iz fiskalnih politik, tako tistih, ki se financirajo na nacionalni ravni, kot tistih, ki se financirajo iz proračuna Unije. Fiskalna naravnanost se meri kot razlika med (i) srednjeročno potencialno rastjo in (ii) spremembo primarnih odhodkov brez diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov (in brez začasnih izrednih ukrepov, povezanih s krizo zaradi COVID-19), vključno z odhodki, ki se financirajo z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) v okviru Mehanizma in drugih skladov Unije.

Sveta z dne 12. julija 2022. Pretežno nevtralni učinek nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov je bil posledica zmanjšanja stroškov podpornih ukrepov za 0,9 odstotne točke (ciljno usmerjenih in tistih, ki niso ciljno usmerjeni) za gospodinjstva in podjetja zaradi zvišanja cen energije. Plače v javnem sektorju, socialni prejemki in nadomestila ter pokojnine so bili med glavnimi dejavniki rasti nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov (brez diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov). Odhodki, ki se financirajo z nepovratnimi sredstvi iz Mehanizma in drugih skladov Unije, so v letu 2023 znašali 1,2 % BDP. Nacionalno financirane naložbe so v letu 2023 znašale 3,5 % BDP, kar pomeni povečanje za 0,9 odstotne točke v primerjavi z letom 2022. Litva je dodatne naložbe financirala iz Mehanizma in drugih skladov Unije. Litva je financirala javne naložbe za zeleni in digitalni prehod ter energetsko varnost, kot je namestitev štirih objektov za shranjevanje energije za zagotovitev varnosti in stabilnosti litovskega elektroenergetskega sistema. Te javne naložbe se delno financirajo iz Mehanizma in drugih skladov Unije.

(11) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi realni BDP zrasel za 2,0 % v letu 2024 in za 2,9 % v letu 2025, inflacija, merjena s harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin (HICP), pa naj bi znašala 1,9 % v letu 2024 in 1,8 % v letu 2025.

(12) V pomladanski napovedi Komisije 2024 je predviden javnofinančni primanjkljaj v višini 1,8 % BDP v letu 2024, medtem ko naj bi se dolg sektorja država kot odstotek BDP do konca leta 2024 povečal na 38,9 %. Povečanje primanjkljaja v letu 2024 odraža povečanje porabe, ki ni v celoti izravnano z rastjo prihodkov. Poraba narašča zaradi indeksacije pokojnin in socialnih prejemkov, povečanja plač v javnem sektorju, tekočih transferjev, ki jih plačuje država, in odhodkov za obresti. Plače v javnem sektorju naj bi predvidoma rasle podobno hitro kot plače v zasebnem sektorju, da bi se ohranila konkurenčnost javnega sektorja kot delodajalca. Glede na ocene Komisije naj bi bila fiskalna naravnanost v letu 2024 ekspanzivna in naj bi znašala - 1,6 % BDP.

(13) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) iz Mehanizma v letu 2024 financirali odhodki v višini 0,8 % BDP v primerjavi z 0,3 % BDP v letu 2023. Odhodki, financirani z nepovratnimi sredstvi iz Mehanizma, bodo omogočili visokokakovostne naložbe in reforme za povečanje produktivnosti brez neposrednega učinka na saldo ali dolg sektorja država Litve. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) iz Mehanizma v letu 2024 financirali odhodki v višini 0,5 % BDP v primerjavi z 0,0 % BDP v letu 2023.

(14) Svet je 14. julija 2023 Litvi priporočil ([14]), naj v letu 2024 ohrani trden fiskalni položaj. Države članice so bile pozvane, naj pri izvrševanju svojih proračunov za leto 2023 in pripravi osnutkov proračunskih načrtov za leto 2024 upoštevajo, da bo Komisija na podlagi podatkov o realizaciji za leto 2023 Svetu predlagala začetek postopkov v zvezi s čezmernim primanjkljajem, ki temeljijo na primanjkljaju. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi strukturni saldo Litve v letu 2024 znašal - 0,8 % BDP v primerjavi z 0,1 % v letu 2023, kar pomeni, da ostaja blizu srednjeročnemu proračunskemu cilju države, tj. strukturnemu saldu v višini - 1,0 % BDP. To je skladno s priporočilom Sveta.

(15) Poleg tega je Svet Litvi priporočil, naj ukrepa tako, da v letih 2023 in 2024 čim prej postopoma odpravi veljavne izredne energetske podporne ukrepe. Svet je Litvi nadalje priporočil, naj, če bodo zaradi ponovnih zvišanj cen energije potrebni novi ali nadaljnji podporni ukrepi, zagotovi, da bodo ti usmerjeni v zaščito ranljivih gospodinjstev in podjetij, da bodo fiskalno vzdržni in da bodo ohranili spodbude za varčevanje z energijo. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 so neto proračunski stroški ([15]) izrednih energetskih podpornih ukrepov ocenjeni na 0,3 % BDP v letu 2023, v letu 2024 pa naj bi znašali manj kot 0,1 % ter v letu 2025 0,0 %. Konkretno, nadomestilo davka na dodano vrednost, obračunanega na toplotno energijo in toplo vodo za gospodinjske odjemalce, bo ostalo v veljavi tudi v letu 2024. Izredni energetski podporni ukrepi so bili v letih 2023 in 2024 postopoma odpravljeni. To je skladno s priporočilom Sveta.

(16) Svet je Litvi poleg tega priporočil, naj ohrani nacionalno financirane javne naložbe in zagotovi učinkovito črpanje nepovratnih sredstev iz Mehanizma in drugih skladov Unije, predvsem za spodbujanje zelenega in digitalnega prehoda. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se nacionalno financirane javne naložbe s 3,5 % BDP v letu 2023 zmanjšale na 3,3 % BDP v letu 2024. To je posledica izjemno visokih naložb v infrastrukturo v letu 2023, med drugim tudi za obrambo in varnost. Za primerjavo: v obdobju 2019–2022 so nacionalno financirane javne naložbe v povprečju znašale 2,8 % BDP. Ob upoštevanju teh dodatnih dejavnikov se za javne naložbe v letu 2024 ocenjuje, da so skladne s priporočili Sveta. Javnofinančni odhodki, ki se financirajo s prihodki iz skladov Unije,

([14]) Priporočilo Sveta z dne 14. julija 2023 v zvezi z nacionalnim reformnim programom Litve za leto 2023 in mnenje Sveta o programu stabilnosti Litve za leto 2023 (UL C 312, 1.9.2023, str. 135).

([15]) Številka predstavlja raven letnih proračunskih stroškov navedenih ukrepov, vključno s prihodki in odhodki ter, kadar je ustrezno, brez prihodkov od davkov na nepričakovane dobičke dobaviteljev energije.

vključno z nepovratnimi sredstvi iz Mehanizma, pa naj bi se v letu 2023 povečali z 1,2 % BDP na 1,8 % BDP v letu 2024.

(17) Na podlagi ukrepov politike, znanih na presečni datum napovedi, in ob predpostavki nespremenjene politike pomladanska napoved Komisije 2024 v letu 2025 predvideva javnofinančni primanjkljaj v višini 2,2 % BDP. Povečanje primanjkljaja v letu 2025 odraža predvsem povečanje odhodkov za socialno zaščito zaradi indeksacije pokojnin in socialnih prejemkov, medtem ko naj bi prihodki kot odstotek BDP ostali stabilni. Predvideno povečanje prihodkov od prispevkov za socialno varnost in posrednih davkov bo izravnano z zmanjšanjem prihodkov od davka od dohodkov pravnih oseb zaradi postopne odprave „začasnega solidarnostnega prispevka“, ki se trenutno zaračunava bankam ([16]), ter predvidenega zmanjšanja prihodkov od obresti, saj namerava država zmanjšati svoje gotovinske vloge pri centralni banki. Dolg sektorja država kot odstotek BDP naj bi se do konca leta 2025 povečal na 41,6 %, k temu pa bo prispeval rastoči primanjkljaj.

(18) Davčni prihodki Litve kot delež BDP so se v letu 2023 povečali, vendar so precej pod povprečjem Unije. To omejuje razpoložljiva javnofinančna sredstva za zdravstveno varstvo, socialno zaščito in splošne javne storitve. Leta 2022 so prihodki od davkov na nepremičnine, ki spadajo med davke, ki najmanj škodujejo rasti, znašali le 0,3 % BDP, kar je približno sedemkrat manj kot povprečje Unije. Davki na kapital (kot delež BDP), pobrani v Litvi, znašajo manj kot polovico povprečja Unije, davki na promet spadajo med najnižje v Uniji in Litva je ena od redkih držav članic, ki nimajo letnega davka na vozila. Javnofinančni odhodki za socialno zaščito so se v letu 2023 povečali, vendar so še vedno precej pod povprečjem Unije. To se kaže v razmeroma nizkih ravneh in omejenem kritju socialnih prejemkov, pri čemer so starostne pokojnine glede na dohodke iz zaposlitve med najnižjimi v Uniji ([17]). Poraba za splošne javne storitve je še posebno nizka, saj se za te storitve namenja le približno polovica povprečnega financiranja v Uniji (kot odstotek BDP). Nezadostna finančna sredstva za zdravstveno varstvo povzročajo visoke ravni neizpolnjenih potreb pacientov, predvsem skupin z nizkimi dohodki, močno zanašanje na plačila iz lastnega žepa ter nezmožnost zagotavljanja konkurenčnih plač in pogojev zdravstvenim delavcem.

(19) Načrt za okrevanje in odpornost v skladu s členom 19(3), točka (b), Uredbe (EU) 2021/241 in merilom 2.2 iz Priloge V k navedeni uredbi vključuje obsežen nabor reform in naložb, ki se vzajemno krepijo in ki jih je treba izvesti do leta 2026. Te reforme in naložbe naj bi prispevale k učinkoviti obravnavi vseh ali znatnega dela izzivov, opredeljenih v zadevnih specifičnih priporočilih za državo. Glede na kratek časovni okvir je hitro nadaljevanje učinkovitega izvajanja načrta za okrevanje in odpornost, vključno s poglavjem REPowerEU, bistveno, da bi Litva z zelenim in digitalnim prehodom ter ob hkratnem zagotavljanju socialne pravičnosti povečala svojo dolgoročno konkurenčnost. Za izpolnitev zavez iz načrta za okrevanje in odpornost do avgusta 2026 je bistveno, da Litva nadaljuje izvajanje reform in naložb, tako da obravnava zadevne izzive, med drugim tudi in še posebej pri davčni reformi. Sistematično vključevanje lokalnih in regionalnih organov, socialnih partnerjev, civilne družbe in drugih ustreznih deležnikov ostaja pomembno, da se zagotovi široko prevzemanje odgovornosti za uspešno izvajanje načrta za okrevanje in odpornost.

(20) Litva mora v skladu s členom 18 Uredbe (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta ([18]) v okviru vmesnega pregleda programov kohezijske politike do marca 2025 pregledati vsak program, ki ga podpirajo Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Evropski socialni sklad plus (ESS+), Kohezijski sklad in Sklad za pravični prehod (SPP), pri čemer mora med drugim upoštevati izzive, opredeljene v ustreznih priporočilih za državo, sprejetih v letu 2024, ter svoj nacionalni energetski in podnebni načrt. Ta pregled je podlaga za dokončno dodelitev sredstev Unije, vključenih v vsak program. Litva je sicer dosegla napredek pri izvajanju programov kohezijske politike in evropskega stebra socialnih pravic, vendar izzivi ostajajo, še vedno pa obstajajo tudi velike regionalne razlike med regijo glavnega mesta in preostalimi deli države v smislu gospodarske aktivnosti, naložb in socialnih kazalnikov. Pospešitev izvajanja programov kohezijske politike je bistvenega pomena. Prednostne naloge, dogovorjene v programih, so še vedno relevantne. Pomembno je še naprej zmanjševati regionalne razlike, pri čemer se je treba usmeriti na regije, ki

([16]) Litovski parlament je 18. junija 2024 „začasni solidarnostni prispevek“ podaljšal za eno leto, tj. do konca leta 2025. Predvideni dodatni prihodki (približno 0,1 % BDP) niso upoštevani v pomladanski napovedi Komisije 2024.

([17]) V Litvi starostne pokojnine niso obdavčljive, prav tako ni treba plačevati prispevka za socialno varnost. Narejena je primerjava med neto starostnimi pokojninami in bruto dohodkom iz dela.

([18]) Uredba (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko (UL L 231, 30.6.2021, str. 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj).

zaostajajo. Prav tako ostaja relevantno izboljševanje kakovosti in dostopa do izobraževanja (vključno z izvajanjem evropskega jamstva za otroke) ter socialnih in zdravstvenih storitev. Litva bi lahko uporabila tudi platformo za strateške tehnologije za Evropo, vzpostavljeno z Uredbo (EU) 2024/795 Evropskega parlamenta in Sveta ([19]), da bi podprla preobrazbo industrije z razvojem in proizvodnjo digitalnih in globokotehnoloških inovacij z visoko dodano vrednostjo ter čistih in z viri gospodarnih tehnologij in biotehnologij, tudi na področju obrambe in dvojne rabe.

(21) Poleg gospodarskih in socialnih izzivov, obravnavanih z načrtom za okrevanje in odpornost ter drugimi skladi Unije, se Litva sooča z več dodatnimi izzivi, povezanimi z zdravstvenim in pokojninskim sistemom, konkurenčnostjo, javnimi storitvami ter okoljem in upravljanjem virov.

(22) Razpon storitev preventivnega zdravstvenega varstva, zgodnjega diagnosticiranja in zdravstvenih storitev na primarni ravni je v Litvi omejen, ekipe na primarni ravni zdravstvene oskrbe pa nimajo ustreznih kompetenc. Zato preprečljiva umrljivost ob zdravstveni oskrbi ostaja visoka. Na to vplivajo pomanjkljivosti pri preventivnih in presejalnih dejavnostih ter zagotavljanju zdravljenja, pa tudi vedenjski dejavniki tveganja. Poraba za zdravstvo je še vedno med najnižjimi v Uniji (le 68,6 % zdravstvenih storitev je bilo leta 2021 javno financiranih). Litva je začela sprejemati zakonodajo in izvajati naložbe za okrepitev primarnega in preventivnega zdravstvenega varstva, vendar rezultatov še ni.

(23) Čeprav so se socialni prejemki in starostne pokojnine v zadnjih letih v povprečju povečali, je zmogljivost sistema davčnih ugodnosti za zmanjšanje revščine (20,9 % v primerjavi s 16,5 % v Uniji) in dohodkovne neenakosti (razmerje S80/S20 znaša 6,39 v primerjavi s 4,74 v Uniji) v Litvi še vedno nezadostna. Ustreznost starostnih pokojnin glede na dohodek pred upokojitvijo se je poslabšala in ostaja kritično nizka. Leta 2022 je mediana razpoložljivega dohodka starejših (65 let ali več) predstavljala 65 % mediane pred upokojitvijo ([20]), kar je 15 odstotnih točk pod povprečjem Unije. Ta vrzel med dohodkom pred upokojitvijo in po njej se od leta 2014 povečuje. Skupna nadomestitvena stopnja za starostne pokojnine ([21]), ki meri velikost pokojnin kot delež plač pred upokojitvijo in pred obdavčitvijo, je bila leta 2022 najnižja v Uniji. Čeprav se je povprečna pokojnina, izplačana iz državnega sklada socialnega zavarovanja, znatno povišala (z 277 EUR v letu 2017 na 539 EUR v letu 2023), ostaja pod pragom revščine (564 EUR v letu 2023). Na splošno nizka ustreznost pokojnin je glavni razlog za revščino starejših. Leta 2022 je bila stopnja tveganja revščine starejših v Litvi med najvišjimi v Uniji (39,5 % v primerjavi s 17,3 % v Uniji). Kljub napredku v zadnjih letih je energetska revščina še vedno med najvišjimi v Uniji. Obravnavanje teh izzivov bi prispevalo tudi k podpiranju navzgor usmerjene socialne konvergence v skladu z drugo fazo analize služb Komisije po državah, ki temelji na značilnostih okvira za socialno konvergenco, ki je bil poskusno izveden leta 2024. V skladu s členom 3(3), točka (b), Uredbe (EU) 2024/1263 naj bi evropski semester vključeval nadzor Komisije nad izvajanjem smernic za zaposlovanje, med drugim prek okvira za opredelitev tveganj za socialno konvergenco.

(24) V Litvi še vedno obstajajo regionalne razlike, ki jih še poslabšuje negativen demografski razvoj. Litva se sooča z znatno večjo vrzeljo med mesti in podeželjem glede tveganja revščine ali socialne izključenosti v primerjavi s povprečjem Unije (10,7 odstotne točke v primerjavi z 0,4 odstotne točke leta 2022, izračunano kot razlika v deležu prebivalstva). Za manjše in bolj oddaljene občine postaja vse težje učinkovito zagotavljati dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva, izobraževanja, socialnih storitev, prevoza, energije, oskrbe z vodo in drugih javnih storitev ter pospešiti gospodarski razvoj. Občine ne sodelujejo dovolj pri združevanju strokovnega znanja in naložb, da bi razširile zagotavljanje javnih storitev ter izboljšale njihovo učinkovitost in uspešnost. Razdrobljen in neenakomerno razvit sistem javnega prevoza, pomanjkanje notranje povezljivosti in intermodalnosti ([22]), načrtovanja potovanj in drugih osnovnih storitev potniškega prometa ovirajo dostop do delovnih mest in javnih storitev, predvsem na oddaljenih in podeželskih območjih, kar prispeva k regionalnim razlikam. Litva ima najmanj razvito in najmanj uporabljano javno prometno omrežje v Uniji, pri čemer javni prevoz predstavlja le

([19]) Uredba (EU) 2024/795 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. februarja 2024 o vzpostavitvi platforme za strateške tehnologije za Evropo (platforma STEP) in spremembi Direktive 2003/87/ES ter uredb (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) št. 1303/2013, (EU) št. 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 in (EU) 2021/241 (UL L, 2024/795, 29.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj).

([20]) Mediana razpoložljivega dohodka v starostni skupini 55–64 let.

([21]) Kazalnik je opredeljen kot razmerje mediane individualne bruto pokojnine v starostni skupini 65–74 let glede na mediano individualnih bruto dohodkov v starostni skupini 50–59 let, brez ostalih socialnih prejemkov.

([22]) Značilnost prevoznega sistema, pri katerem se za prevoz od vrat do vrat uporabita vsaj dva različna načina prevoza.

5,3 % potniškega prometa, od tega 0,9 % z vlakom. Litva ima veliko možnosti za izboljšanje usklajevanja sistema javnega prevoza na regionalni in centralni ravni.

(25) Litva se sooča z omejeno rastjo produktivnosti, in sicer deloma zaradi neskladij med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih. Čeprav ima država enega najvišjih deležev prebivalstva s terciarno izobrazbo, je pomanjkanje usposobljenega osebja velika ovira za dolgoročne naložbe v 72 % litovskih podjetjih, le 47 % visokošolskih diplomantov pa najde zaposlitev, ki ustreza njihovi stopnji izobrazbe. Vključenost socialnih partnerjev v razvoj študijskih programov in nadzor kakovosti visokošolskih študijskih programov sta še vedno šibka. Mreža visokošolskih ustanov ni prilagojena vse manjšemu številu študentov in se bo soočala z dodatnimi pritiski, ko bo letos začel veljati nov sistem za sprejem študentov. Čeprav je Litva načrtovala več projektov reorganizacije visokega šolstva, so potrebna nadaljnja prizadevanja za povečanje učinkovitosti mreže visokošolskega izobraževanja in utrditev razdrobljenega raziskovalnega sistema.

(26) Litva zaostaja za povprečjem Unije pri različnih inovacijskih kazalnikih, kot so intenzivnost raziskav in razvoja, javno-zasebna partnerstva ter zasebne naložbe v raziskave in razvoj. Javni odhodki za naložbe v raziskave in inovacije so v letu 2022 znašali 0,53 % BDP, kar je najnižja raven od leta 2007. Kompleksna pravila omejujejo dostop do javnih podpornih ukrepov na področju raziskav in inovacij za akademsko skupnost in podjetja. Zasebne naložbe v raziskave in inovacije so v zadnjih letih stagnirale in so trikrat nižje od povprečja Unije. To še poslabšuje omejen dostop do financiranja, ki ovira rast inovativnih podjetij, predvsem MSP, ki se soočajo z omejeno razpoložljivostjo alternativnih virov financiranja.

(27) Litovsko gospodarstvo, predvsem industrija, je v primerjavi s povprečjem Unije precej manj učinkovito pri uporabi materialov za ustvarjanje bogastva. Produktivnost virov je od leta 2018 stalno pod povprečjem Unije, zaznamuje pa jo večji materialni odtis. Stopnja uporabe krožnih materialov v Litvi je bila leta 2022 trikrat nižja od povprečja Unije (4,1 % v primerjavi z 11,5 %) in se od leta 2018 ni izboljšala. To pomeni, da se približno 96 % vseh materialov v Litvi ne uporabi ponovno, kar kaže na precejšnje možnosti za izboljšanje razdrobljenega sistema sortiranja in recikliranja odpadkov ter spodbujanje uporabe sekundarnih surovin za ustvarjanje vrednosti. Poleg tega so bile tri četrtine površine litovskega stavbnega fonda zgrajene pred letom 1992, kar pomeni slabo energetsko učinkovitost in višjo porabo energije (ter energetsko revščino). Izboljšanje produktivnosti virov lahko zmanjša odvisnost od nestanovitnih trgov surovin, zniža proizvodne stroške in tako poveča konkurenčnost z večjo učinkovitostjo, hkrati pa prispeva k zmanjšanju negativnih vplivov na okolje. Hkrati sta dve tretjini habitatov, zavarovanih v skladu z zakonodajo Unije, v slabem stanju ohranjenosti, le polovica vseh površinskih voda pa dosega dobro ekološko stanje. Litva beleži znatno izgubo biotske raznovrstnosti v kmetijskih krajinah. To ponazarja zmanjšanje populacije ptic kmetijske krajine v obdobju 2000–2020 za skoraj polovico. Poleg tega je kmetijstvo drugi največji povzročitelj emisij toplogrednih plinov v Litvi, emisije iz te panoge pa se od leta 2005 povečujejo. Skupaj je bila vrzel v okoljskih naložbah v Litvi v obdobju 2014–2020 ocenjena na 2,2 % BDP, kar je precej nad povprečjem Unije, ki znaša 0,8 %. Zato še vedno obstaja prostor za nadaljnjo uskladitev kmetijskih praks z okoljskimi cilji.

(28) Zaradi tesne medsebojne povezanosti gospodarstev držav članic euroobmočja in njihovega skupnega prispevka k delovanju ekonomske in monetarne unije je Svet leta 2024 priporočil, naj države članice euroobmočja sprejmejo ukrepe, tudi v okviru svojih načrtov za okrevanje in odpornost, da bi izvedle priporočilo o euroobmočju za leto 2024. Kar zadeva Litvo, priporočila 1, 2, 3 in 4 prispevajo k izvajanju prvega, drugega, tretjega in četrtega priporočila iz priporočila o euroobmočju za leto 2024 –

PRIPOROČA, da Litva v letih 2024 in 2025 ukrepa tako, da:

1. pravočasno predloži srednjeročni fiskalno-strukturni načrt; v skladu z zahtevami reformiranega Pakta za stabilnost in rast omeji rast očiščenih odhodkov ([23]) v letu 2025 na stopnjo, ki bo med drugim skladna z ohranitvijo primanjkljaja sektorja država pod referenčno vrednostjo 3 % BDP iz Pogodbe in ohranjanjem dolga sektorja država na preudarni ravni

([23]) V skladu s členom 2, točka 2, Uredbe (EU) 2024/1263 „očiščeni odhodki“ pomenijo javnofinančne odhodke brez odhodkov za obresti, diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, odhodkov za programe Unije, ki so v celoti izravnani s prihodki iz skladov Unije, nacionalnih odhodkov za sofinanciranje programov, ki jih financira Unija, cikličnih elementov odhodkov za denarna nadomestila za brezposelnost ter enkratnih in drugih začasnih ukrepov.

v srednjeročnem obdobju; zagotovi ustrezno financiranje zdravstvenega varstva, socialne zaščite in splošnih javnih storitev;

2. obravnava zadevne izzive, da bi omogočila nadaljnje hitro in učinkovito izvajanje načrta za okrevanje in odpornost, vključno s poglavjem REPowerEU, ter zagotovi dokončanje reform in naložb do avgusta 2026; pospeši izvajanje programov kohezijske politike; se v okviru vmesnega pregleda teh programov še naprej osredotoča na dogovorjene prednostne naloge, pri čemer upošteva priložnosti, ki jih ponuja pobuda za platformo za strateške tehnologije za Evropo za izboljšanje konkurenčnosti;

3. izboljša rezultate na področju zdravja in odpornost zdravstvenega sistema s krepitvijo primarnega zdravstvenega varstva in razširitvijo preventivnega zdravstvenega varstva; poveča ustreznost starostnih pokojnin, hkrati pa ohranja vzdržnost pokojninskega sistema; obravnava regionalne razlike s spodbujanjem sodelovanja med občinami pri izboljšanju dostopa do javnih storitev, vključno z javnim prevozom;

4. odpravi neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih z izboljšanjem ustreznosti visokošolskega izobraževanja za trg dela; olajša zasebne naložbe v raziskave in inovacije; poveča produktivnost virov, da bi napredovala v smeri krožnega gospodarstva.

V Luxembourgu, 21. oktobra 2024

Za Svet

predsednik

NAGY I.